

Priekšsēdētājs **P. Kalniņš**: Pie likumprojekta teksta vārdu neviens nevēlas? Nobalsošanā nāk likumprojekta teksts. Lūdzu pacelties tos, kas būtu pret likumprojekta teksta pieņemšanu. Tādu nav. Kas atturas? Nav. Likumprojekta teksts vienbalsīgi pieņemts. Tagad nāk nobalsošanā likumprojekts visā visumā. Lūdzu pacelties tos, kas būtu pret likumprojekta pieņemšanu visā visumā. Tādu nav. Kas atturas? Nav. Likumprojekts visā visumā vienbalsīgi pieņemts. Redakcijas komisijas ziņojums nākošā sēdē. Līdz ar to šīs dienas kārtības punkts izsmelts.

Mēs pārejam uz nākošo dienas kārtības punktu — parlamentāriskās izmeklēšanas komisijas ziņojums par dažu ierēdņu iecelšanu un darbību iekšlietu ministrijā.

(Parlamentāriskās izmeklēšanas komisijas ziņojums par dažu ierēdņu iecelšanu un darbību iekšlietu ministrijā.)

Izpildot 1926. gada 23. aprīlī Saeimas doto uzdevumu par dažu amata personu iecelšanu un darbību iekšlietu ministrijā, it sevišķi politiskā pārvaldē, sevišķā parlamentāriskā izmeklēšanas komisija konstatē sekojo:

1. Jānis Lerche 1918.—1919. gadā ir bijis latviešu strēlnieku divīzijas štāba priekšnieka palīgs, vēlāk Padomju Latvijas armijas štāba priekšnieka palīgs, kad tā karaļa pret Latviju. 1921. gadā Lerche atgriezies Latvijā un pieņēmis par politiskās apsardzes uzraugu Rēzeknes karantinā, kur izdarījis vērtīgus pakalpojumus, uzrādīdams daudzus latviešu komunistus. Uzrauga amatā Lerche bez vainas nokalpojis 5 gadus.

2. Staņislavs Dilāns 1918. gada sākumā kalpojis sarkanarmijas štābā Maskavā. Vēlāk bijis sarkanarmijas komandiera Vacieša adjutants Kazanā. 1919. gadā apcietināts kā pretlielnieciskas organizācijas dalībnieks un bijis apcietinājumā 3½ mēnešus, kamēr kā optants ar sūtniecības palīdzību varējies 1920. gadā atgriezties Latvijā. Komunistu partijas biedrs Dilāns nav bijis. Tagad strādā politiskā pārvaldē.

3. Kārlis Kūlmans, lielniekiem ienākot 1919. gadā, kā pats paskaidrojot, uz vecāku vēlēšanas palicis Rīgā bez nodarbošanās, kamēr otrs brālis aizkājies ar nacionālo armiju. Lielnieku mobilizēts, iestājies „Iskolastrelā” un strādājis pie regimentiem un karavīvu nopratināšanas. Pēc lielnieku izdzīšanas tūlīt iestājies nacionālā armijā un piedalījies kaujās. No 1920. gada kalpo politiskā pārvaldē.

4. Jānis Krūze, lielniekiem ienākot 1919. gadā, kā pats paskaidrojot, ģimenes apstākļu dēļ palicis Rīgā un strādājis tieslietu komisariatā kriminālodaļā. Pēc 4 nedēļām mobilizēts un nosūtīts frontē, bet drīz pārbēdzis nacionālā armijā iestājies Cēsu pulkā un piedalījies visās kaujās, par ko apbalvots ar Lāčplēša ordeni. No 1920. gada kalpo politiskā apsardzē un tagad ir politiskās pārvaldes izmeklēšanas nodaļas vadītājs.

5. Karčevskis lielnieku laikā, 17 gadus vecs, apmeklējis Rīgas tehnikumu un ievēlēts par jaunatnes padomes locekli. Pašas komunistu partijas biedrs nav bijis, bet ir bijis komunistu jaunatnes savienības biedrs. Tai pašā laikā kalpojis izglītības komisariatā un bijis par firmas „Valters un Rapa” parzīni. 1919.—1921. g. kalpojis nacionālā armijā. Par karčevska darbību lielnieku laikā ir labas atsauksmes. 1925. gadā Karčevskis iestājies iekšlietu ministrijā par aizsargu instrukturu.

6. Konstantīns Vilde, lielniekiem ienākot, palicis Rīgā, izpildīdams Pagaidu Valdības uzdevumu par uzsaukumu izlaidīšanu. Par „Rote Fahne” līdzstrādnieku, nevis redaktoru, bijis vienu mēnesi. Viņa raksti, cik zināms politiskai pārvaldei, neattiecas uz lielnieku politiskās platformas jautājumiem. Vēlāk „Cīņā” Vilde izsludināts par baltgvardu, jo tas liedzies iestāties arodbiedrībā. No 1919. gada sākot, Vilde ir iekšlietu ministrijas preses un biedrību nodaļas vadītājs.

7. Romanenko nav bijis iekšlietu ministrijas, bet armijas štāba operatīvās daļas dienestā. 1926. g. decembrī, pēc Padomju preses ziņām, uzstājies kā galvenais liecinieks tā sauktā 46 latviešu spiegu lietā, kurū iztiesāja Minskā.)

Referents Bruno Kalniņš. Lūdzu referentu sniegt ziņojumu. Vārds referentam Bruno Kalniņam.

Referents **Bruno Kalniņš**: Godātie deputatu kungļi! Saeima 1926. gada 23. aprīlī uzdeva sevišķai parlamentāriskai izmeklēšanas komisijai iepazīties ar dažu ierēdņu iecelšanu un darbību iekšlietu resorā. Parlamentāriskā izmeklēšanas komisija šo pienākumu ir izpildījusi un komisijas ziņojums iz-

dalīts deputātu kungļiem. Šis ziņojums aptver pārskatu par 7 amatu personām, un proti — Jāni Lerchi, Staņislavu Dilānu, Kārli Kūlmani, Jāni Krūzi, Karčevski, Konstantīnu Vildi un Romanenko. Deputātu kungļiem jau bija iespējams pēc izdalītiem komisijas ziņojumiem iepazīties ar komisijas slēdzieniem. Pie šī ziņojuma man no komisijas puses citādi nekā nebūtu ko iebilst.

Priekšsēdētājs **P. Kalniņš**: Vārdu pie ziņojuma neviens nevēlas. Šīs dienas kārtības punkts izsmelts.

Mēs pārejam uz nākošo dienas kārtības punktu — parlamentāriskās izmeklēšanas komisijas ziņojums par dažu virsnieku iecelšanu un darbību.

(Parlamentāriskās izmeklēšanas komisijas ziņojums par dažu virsnieku iecelšanu un darbību.)

1926. gada 23. aprīlī Saeima uzdeva sevišķai izmeklēšanas komisijai „noskaidrot dažu amata personu iecelšanu, sastāvu un darbību kara ministrijā un armijā, bet sevišķi operatīvās daļas 3. nodaļā”.

Izpildot šo uzdevumu, komisija pirmā kārtā piegriezās ģenerālštāba pulkvedim Karlsonam. Pēc ziņām, kuŗas komisijai sniedza galvenā štāba priekšnieks ģenerālis Penikis, Karlsons lielnieku apvērsuma laikā dienējis ģenerālštābā Peterpilī. Padomju Latvijas sarkanarmijas štāba priekšnieks Karlsons nav bijis, bet tā operatīvās daļas priekšnieks un parakstījis dažas pavēles štāba priekšnieka vietā, starp kuŗām, pēc kara ministrijā esošām ziņām, nav kaujas pavēles. Vēlāk, aiz komisijā tuvāk nenoskaidrotiem iemesliem, Karlsons pārcelts uz Rīgu par sarkanarmijas komandieru kursu lektoru, kas uzskatāms par pazeminājumu amatā. Sarkanai armijai atkāpjoties, Karlsons palicis Rīgā un pieteicies pie ģenerāļa Baloza un Simonsona, lai iestātos nacionālā armijā, bet dabūjis noraidošas un izvairošas atbildes. Tad Karlsons iestājies Livena nodaļā, kurū pieskaitīja pie Kellera korpusa, un tādā ceļā nonāca sakarus ar Bermontu. 1919. g. augustā Karlsons sastāvēja dienestā Bermonta ģenerālštābā pulkveža Grigorjeva nodaļā. Ari šai laikā Karlsons mēģināja tikt uz Rīgu, par ko liecina divas braukšanas atļaujas, kuŗas atrodas štābā. Vēl vēlāk Karlsons nokļuva Virgoļica štābā. Oktobrī Karlsons aicināts uz Jelgavu, kur Bermonts viņam piedāvājis Kellera korpusa štāba priekšnieka amatu. Šai laikā, 7. oktobrī, Karlsons parakstījis „par štāba priekšnieku” kādu pavēli, kuŗa kaujas rīkojumus nesatur. Par štāba priekšnieku Karlsons nav iecelts, bet atgriezās atkal Šanlo Virgoļica korpusā. Pēc viņa paskaidrojumiem viņš uz Virgoļicu darījis iespaidu, ka tas nav piedalījies operācijās pret nacionālo armiju. 1919. g. novembra otrā pusē Karlsons arī atstājis Virgoļica nodaļu un nobraucis uz Berlīni, kur Latvijas priekštāvniecībai sniedzis dažas ziņas par Bermonta kara spēku, kuŗas atrodas ārlietu ministrijā. 1920. gadā Karlsons atbraucis Latvijā un 11. augustā ar toreizējā kara ministra biedra pulkveža Laimiņa rīkojumu ieskaitīts virsnieku rezervē, tā paša gada decembrī pārcelts uz virsnieku kursiem, bet 1921. g. 21. augustā uz ģenerāļa Penika priekšlikumu iecelts par galvenā štāba mobilizācijas-organizācijas daļas priekšnieku, kā vienīgais toreizējais lietpratējs. 1926. g. maijā pēc parlamentāriskās izmeklēšanas komisijas iecelšanas Karlsons uz kara ministra rīkojumu pārcelts par grupas vadītāju virsnieku akadēmiskos kursus.

Iepazīnušies ar Karlsona pagātni un ņemot vērā, ka viņš iepēmis augstākus amatus kara spēkos, kuŗi cīnījies pret Latvijas armiju, komisija kara ministra rīkojumu par Karlsona pēdējo pārcelšanu atrod par dibinātu.

Sekodama savu locekļu norādījumiem, komisija tālāk ievāca ziņas par bij. armijas štāba iekšējās izlūkošanas nodaļas darbvēdi Rozenblatu, kuŗu 1920. gada decembrī apcietināja aizdomās par spiegošanu. Tā paša gada decembrī viņu izsūtīja apmaiņai uz Padomju Krieviju, 1921. gadā Rozenblats atgriezās Latvijā un Rīgas apgabaltiesa viņu noīesāja par spiegošanu uz 4 gadiem pārmācības namā. Vēlāk Valsts Prezidents viņu apžēloja. Tagad Rozenblats valsts dienestā neatrodas.

Tālāk komisija iepazīnās ar ģenerāli Auzanu un Ezeriņu, pulkveža Mangaļu un pulkveža-leitnanta Liebiķša dienestu sarkanā armijā un vienbalsīgi nāca pie slēdziena, ka nav nekādu iemeslu, aiz kuŗiem minēto virsnieku dienests nacionālā armijā nebūtu vēlams.

Uz komisijas locekļu aizrādījumu komisija ievāca ziņas arī vēl par dažiem citiem virsniekiem, kas savā laikā sastāvējuši armijās, kuŗas cīnījās pret Latviju, un konstatēja, ka kapteinis Birkhāns nacionālā armijā nav iegēmis kaut cik nozīmīgākus amatus un tagad dienestā neatrodas. Tapat kapteini Evalks un Bernhārs armijā ~~neieņem~~ operatīvus amatus.)

Referents A. Petrevics. Lūdzu referentu sniegt ziņojumu.

Referents A. Petrevics: Augstais nams! Komisijas ziņojums šīnī lietā Saeimas deputātiem ir izdalīts rakstiski, un man pie rakstiskā ziņojuma no savas puses nav nekas iebilstams.

Priekšsēdētājs P. Kalniņš: Vārdu pie šī ziņojuma neviens nevēlas. Šīs dienas kārtības punkts skaitās par izsmeltu.

Mēs pārejām uz nākošo dienas kārtības punktu — pārgrozījums agrarās reformas likumā. Referents Staņislavs Jubulis. Lūdzu referentu sniegt ziņojumu. Vārds referentam.

Referents St. Jubulis: Augstais nams! Pie agrarreformas izvešanas praksē bija pieņemts, ka tie mazzemnieki, kuri saņem jaunsaimniecības, atstāj savu zemi par labu citiem, par to dodami parakstu tikai pagasta valdei. Kad vēlāk par kāda solījuma neizpildīšanu lieta tika pārsūdzēta apgabaltiesā, tad tiesa konstatēja, ka darījumi par zemes nodošanu citām personām uz instrukciju pamata tikai ar parakstu pagasta valdē bez likuma nav spēkā esoši. Tamdēļ nepieciešams pieņemt pārgrozījumus agrarās reformas likuma II daļas 44. panta c punktā. Šie pārgrozījumi attieksies arī uz darījumiem un līgumiem, kuri noslēgti pirms šī pārgrozījuma spēkā nākšanas. Lūdzu šo pārgrozījumu pieņemt steidzamības kārtībā.

Priekšsēdētājs P. Kalniņš: Referents lūdz steidzamību. Pret steidzamību... (Kr. Bachmanis no vjetas: „Lūdzu vārdu pret steidzamību!“). Vārds pret steidzamību deputatam Bachmanim.

Kr. Bachmanis (jaunzemnieku savienība): Augsti godātie deputatu kungļ! Mans laiks ir ierobežots un tādēļ, izsakoties pret steidzamību, es aizrādīšu, ka šis pārgrozījums agrarās reformas likuma 44. panta c punktā, kas nosaka, ka arī pagasta valde var apliecināt darījumus uz nekustamu mantu, nav pieņemams. Ja mēs šo pārgrozījumu pieņemtu steidzamības kārtībā un vispārīgi tādā redakcijā, kādā tas iesniegts, tad tas ienestu vislielākās jūkas Latgales zemes atsavināšanas darījumos. Tas būtu pretrunā ar visiem līdz šim spēkā esošiem likumiem: ar šnoru zemju likumu, ar koroborēšanas likumu, tāpat ar vispārējo zemnieku nolikumu, kas paredz zināmu kārtību, kādā jāapliecina akti uz nekustamu mantu. Tādēļ man jāizsakās pret steidzamību. Vēlāk, ja augstais nams pieņems manu priekšlikumu atcelt steidzamību, es nākšu ar turpmākiem priekšlikumiem un lūgšu nodot šo likumprojektu juridiskās komisijas caurskatīšanai.

Priekšsēdētājs P. Kalniņš: Vai vēlas kāds vārdu par steidzamību? Vārdu neviens nevēlas. Nobalsošanā nāk steidzamība. Lūdzu pacelties tos, kas būtu pret steidzamību. Tagad lūdzu pacelties tos, kas būtu par steidzamību. Beidzot lūdzu pacelties tos, kas atturas no balsošanas. Tādu nav. Par steidzamību nodotas 37 balsis, pret — 29 balsis, atturējušos nav. Steidzamība pieņemta. Atklāju vispārējas debātes. Vārdu lūdz deputāts Bachmanis. Vārds deputatam Bachmanim.

Kr. Bachmanis (jaunzemnieku savienība): Augsti godātie deputatu kungļ! Augstam namam nupat labpatika pieņemt steidzamību. Tādēļ man pēc būtības tagad jāizsakās plašāk pret šiem pārgrozījumiem.

Līdz šim attiecībā uz nekustamu mantu mums vispār pastāvēja tāda kārtība, ka visi akti bija jāapliecina un jānoslēdz likumā paredzētā kārtībā, lai tos varētu iesniegt koroborēšanai. Šo kārtību nosacīja notariāta nolikums, šnoru zemju likums un beidzot likums par fonda zemju koroborēšanu. Līdz šim mums nav neviena likuma, kas paredzētu, ka arī pa-

gastu valdes vai pagastu pašvaldības var apliecināt darījumus uz nekustamu mantu. Ja mēs vispār pieņemtu šo likumprojektu, tad mēs ienestu Latgalē nekustamas mantas, it sevišķi šnoru zemju atsavināšanas gaitā nepārredzamas jūkas. Tad mēs izdotu likumu, kas stāvētu pretrunā ar visiem agrāk izdotiem likumiem. Tad mums vispirms būtu jāgroza tie likumi, kuri Latgalē normē nekustamas mantas atsavināšanu pēc noteiktas kārtības un formas, lai katru darījumu varētu iesniegt vecākam notaram apstiprināšanai. Tas būtu jādara notariāta nolikumā, tas būtu jādara šnoru zemju likumā un vēl citos attiecīgos likumos. Nevaram mēs to sasniegt, ja agrarās reformas likuma 44. panta c punktā iepinām kādu sīku papildinājumu, ka sīksaimnieku šnoru zemju likvidāciju var izdarīt ar līgumu, kurš noslēgts pagasta valdē. Vispirms šim papildinājumam nav nekā kopīga ar agrarās reformas fonda zemēm. Šis papildinājums varētu zīmēties tikai uz šnoru zemēm. Tāpat jāatzīmē, ka Latgalē likumi, kas attiecas uz šnoru zemēm, nešķīro nekādas sīksaimnieku šnoru zemes no vispārējām šnoru zemēm. Ir likums, kas normē vispārī zemniekiem piešķirtās tā saucamās „nādjelnaža zemeļa“ atsavināšanu, bet neparedz nekādas sevišķas sīksaimnieku šnoru zemes. Likumu, kas runā vispār par šnoru zemēm un to atsavināšanu, mēs pieņemām agrāk, izdodot 1924. gadā likumu par šnoru zemēm. Šis likums saucas: „Likums par īpašuma tiesībām uz piešķirtām šnoru zemēm“. Šī likuma 21. pantā teikts, ka uz nekustamiem īpašumiem, kuri minēti šīnī likumā, attiecināms notariāta nolikuma 6. nodaļjums. Šeit nekas nav runāts par kādu šnoru zemes šķīrošanu, nav minētas arī sīksaimnieku šnoru zemes, kuras tā tad nav paredzētas kā atsevišķa kategorija; mums vispārīgi jāņem vērā notariāta nolikuma 6. nodaļjums un jāattiecina tas uz visām šnoru zemēm. Bet nu iet runa vēl par sīksaimnieku šnoru zemēm, kuras varētu likvidēt uz pagasta valdē apliecināta līguma pamata. Tā tad mums būtu divi likumi, kas viens otram runā pretim. Bez šaubām, tāda nenormāla parādība jānovērš. Pats galvenais jautājums ir, kā var noslēgt pagastu pašvaldības līgumus uz nekustamu mantu, ja viņam nav nekādu vadošu noteikumu. Mums pastāv spēkā Latgales pagastu satversmes pagaidu noteikumi, kuri izdoti 1919. gada 16. jūlija likuma kārtībā. Bet šīs pagaidu noteikumos nav neviena vadoša panta, kā noslēgt darījumus uz nekustamu mantu, lai tos varētu koroborēt resp. apstiprināt pie Latgales vecākā notara. Tā tad pagastu pašvaldībām nav iespējams atrast kaut kādu formu, kas dotu iespēju noslēgt līgumus, kas dotu iespēju koroborēt tos pie vecākā notara. Ja šnoru zemju likums nosaka, ka visi darījumi uz šnoru zemēm noslēdzami notariāta nolikumā paredzētā panta kārtībā, un nekādu citu vadošu noteikumu nav, tad pagastu valdēm nav iespējams apliecināt darījumus pēc kādas noteiktas formas, lai vecākam notaram būtu iespējams tos apstiprināt. Ari pagastu tiesām, kuras pārējā Latvijā ir pilnvarotas apliecināt zināmus darījumus līdz 300 latiem, nav tiesība apliecināt darījumus uz nekustamu mantu. Agrāk, kad Latgalē pastāvēja spēkā vispārējais zemnieku nolikums, tad Krievijas likumdevēji 1881. gada 26. maijā bija izdevuši likumu, kurš mēģināja dot tiesības pagastu valdēm apliecināt aktus uz nekustamu mantu vērtībā līdz 300 rubļiem. Bet šis likums ienesa lielus sarežģījumus visā zemnieku dzīvē. Krievijas senata spriedumā teikts, ka 1881. gada 26. maijā izdotais likums nosaka, ka zemnieki savā starpā, vai arī no citām šķīrām zemniekiem atsavinātas nekustamas mantas darījumus par sumu augstāku par 300 rubļiem var noslēgt pagasta valdēs pēc nekustamas mantas atrašanās vietas. Šī likuma piemērošana